

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТАТИСТИКИ

Ю.Г. Горященко,
кандидат економічних наук

Дніпропетровська державна фінансова академія

Удосконалено методичний підхід до обробки статистичної інформації, що є базою визначення показників національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства. Здійснено аналіз методичних підходів до оцінки рівня інформаційно-аналітичного забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

Ключові слова: статистика, оцінка, показники, інформаційне забезпечення, соціально-економічний розвиток, регіони.

Усовершенствован методический подход к обработке статистической информации, которая является базой определения показателей национальной системы индикаторов развития информационного общества. Осуществлен анализ методических подходов к оценке уровня информационно-аналитического обеспечения социально-экономического развития территорий.

Ключевые слова: статистика, оценка, показатели, информационное обеспечение, социально-экономическое развитие, регионы.

Постановка проблеми. Кінцеві результати соціально-економічного розвитку країни за визначений період або ж на певну дату характеризуються статистичними величинами. Ефективне забезпечення соціальної та економічної безпеки країни вимагає своєчасної і об'єктивної їх оцінки.

Необхідність проведення комплексної оцінки соціально-економічних показників обумовлена наявністю великої кількості статистичних показників, що беруться до уваги, та обмеженими можливостями людини осягати й узагальнювати великі масиви різнорідної інформації [9, с. 120].

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемі комплексної оцінки показників державної статистики присвячено досить широкий спектр робіт провідних учених і практиків різних країн світу, у тому числі вітчизняних, а саме: О.А. Вишневської, М.П. Денисенко, Г.І. Карімова, Е.М. Лібанової,

Т.С. Максимова, Ю.В. Орловської, О.Г. Осауленко, І.В. Ткачук, Т.В. Уманець, М.І. Хромова). Однак відкритими залишаються питання удосконалення методичного підходу до обробки статистичної інформації, що є базою визначення показників національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства.

Мета статті полягає в аналізі та вдосконаленні методичних підходів до комплексної оцінки рівня соціально-економічного розвитку країни та її регіонів зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексна оцінка соціально-економічних показників є характеристикою, яку отримують за одночасного й узгодженого вивчення сукупності параметрів, які відображають усі або більшість аспектів зміни та розвитку економічних явищ і процесів. Складність

комплексної економічної оцінки полягає у тому, що за багатокритеріального аналізу важко виокремити узагальнюючий показник – критерій оцінки, а витрати на проведення аналітичних робіт часто не покриваються їх результативністю [6].

Перші моделі, що описували різні сфери життя (соціального добробуту та якості) з основними компонентами – економіка, політика, стан довкілля, здоров'я, освіта, соціальна сфера - були створені у 60-х рр. ХХ ст. Проблема побудови єдиного індексу, який би відтворював якість життя на цьому етапі залишилась невирішеною. Основною причиною цього була велика кількість не узгоджених між собою показників, що ускладнювали процес обрахунку. Наприклад, включення політичних компонент (ступінь професіоналізму місцевих органів управління, відсоток людей, які беруть участь у політичній діяльності) до системи показників соціального добробуту, на нашу думку, є необґрунтованим з огляду на складність оцінювання рівня професіоналізму владних органів та “неінформаційності” останньої компоненти. Оцінка осіб, які беруть участь у політичній діяльності, скоріше є результатом впливу факторів, а не фактором регіонального розвитку. Подібне пояснення можна надати і недоцільності включення до системи показників соціального добробуту кліматологічних даних, зокрема числа сонячних днів, частоти зміни погоди тощо, особливо в межах однієї країни [3, с. 12; 10, с. 36].

Пізніше, у 70-х рр. ХХ ст., був створений індекс фізичної якості життя, покладений в основу розрахунку індексу людського розвитку, що визначався як середнє арифметичне з індексованої дитячої смертності, індексованої очікуваної тривалості життя однорічних дітей і відсотка грамотного населення у структурі дорослого населення регіону. В цілому, дана система охоплювала оцінку рівня соціально-демографічного та культурного потенціалу територій [4, с. 115].

У широкому розумінні, людський розвиток є процесом зростання людських здібностей і можливостей розширення людської свободи, у вузькому – чинником

зростання продуктивності праці і національного доходу [5, с. 37].

Пізніше науково-дослідним інститутом соціального розвитку при ООН розроблено методичку “профіль розвитку”, яка охоплювала 100 індикаторів. У 2001 р. спеціалістами Державного комітету статистики України та вітчизняними вченими було розроблено методичку “Регіональний людський розвиток”, яка складалась із 9 груп показників: матеріальний добробут, демографічний розвиток, стан та охорона здоров'я, фінансування людського розвитку, екологічна ситуація, рівень освіти, соціальне середовище та умови проживання [2, с. 139]. Слід відзначити, що Україна стала однією з перших у світі держав, де спробували побудувати зведений інтегральний індекс людського розвитку. Зокрема, вітчизняними науковцями Інституту регіональних досліджень НАН України (М.В. Гладій, М.І. Долішній, С.М. Писаренко, М.Д. Янків) запропоновано здійснювати порівняння соціально-економічного стану в територіальних областях України за 15 показниками:

- індекси людського розвитку;
- питома вага населення працездатного віку у загальній чисельності населення, %;
- середньорічний природний приріст населення, тис. осіб;
- середньорічний механічний приріст населення, тис. осіб;
- щільність зайнятих тільки в особистих підсобних господарствах, осіб / кв.км.;
- питома вага зайнятих у фермерських господарствах у кількості працюючих у сільському господарстві, %;
- питома вага безробітних у кількості населення працездатного віку, %;
- кількість змішаних продовольчих і непродовольчих торговельних закладів на 1000 осіб населення;
- середньорічний загальний приріст населення, осіб/рік;
- питома вага населення працездатного віку у загальній чисельності населення, %;
- навантаження населення працездатного віку особами у непрацездатному віці (на

1000 осіб працездатного віку припадає осіб у непрацездатному);

- питома вага ріллі у площах фермерських господарств, %;

- середня величина фермерських господарств, га;

- питома вага працюючих у загальній кількості населення, %;

- кількість лікарських закладів на 10000 осіб населення [8, с. 49-65].

Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП) (індекс людського розвитку (ІЛР, англ. *Human Development Index, HDI*), або індекс культурного капіталу) – індекс для порівняльної оцінки бідності, освіти, грамотності, середньої тривалості життя й інших показників країни. Він був розроблений у 1990 р. пакистанським економістом Махбубом ель Хаком і використовується з 1993 р. ООН у щорічному звіті з розвитку людського потенціалу. Але слід зазначити, що глобальний вимір ІЛР недостатній, оскільки порівняння є надто загальним, а отже, актуальною проблемою залишається побудова територіальних (регіональних) ІЛР у межах країни.

Вітчизняні науковці В.І. Куценко, Л.Г. Богуш, І.В. Опалева для комплексної оцінки соціально-економічного розвитку територій пропонують використовувати синтезовані соціальні індикатори, побудовані на основі декількох узагальнених показників, які відображають найважливіші параметри підсистеми. Інтегрований індекс при цьому розраховується як середнє арифметичне суми індивідуальних нормованих показників, що характеризують досліджувані соціально-економічні підсистеми, індивідуальний індекс – як співвідношення натуральних величин по регіонах та в Україні у цілому [7, с. 60]. Внаслідок розрахунків інтегрованих індексів проводилося ранжування регіонів (з 1 по 27 ранг (кількість рангів дорівнює кількості адміністративно-територіальних одиниць). На нашу думку, таке рейтингування у деякій мірі оцінює соціально-економічне середовище регіону, при цьому система показників включає такі групи:

1. Розвиток регіонів за рівнем споживання та станом життєвого середовища.

2. Розвиток системи охорони здоров'я.

3. Комплексна оцінка соціально-економічного становища регіонів України [7, с. 61].

Російськими вченими Т. Костициною, В. Рябцевим, Г. Чуділіним, Н. Прожиліною розроблено методологічні підходи до проведення кон'юнктурних обстежень регіонів для виявлення інвестиційної привабливості регіону. На думку вчених, до основних показників, що її характеризують, відносяться:

– прострочена заборгованість з видачі коштів на споживання (зростання якої знижує інвестиційні можливості регіону, стримує купівельний попит);

– рентабельність продукції промислових підприємств та питома вага збиткових підприємств в оберненій пропорції, що впливають на інвестиційні можливості регіонів опосередковано через податкову систему;

– розмір грошової емісії;

– обсяг капіталовкладень;

– продуктивність праці у промисловості;

– чисельність економічно активного населення;

– густина населення та багаторічна середня врожайність зернових культур;

– показники прожиткового мінімуму, заробітної плати в процентному співвідношенні до прожиткового мінімуму і грошові доходи на душу населення;

– кількість злочинів на 100 тис. жителів (відображає криміногенну ситуацію в регіонах) [7, с. 62].

Основним недоліком цієї системи показників, на нашу думку, є неврахування показників розвитку сфери послуг та культурної індустрії як бази розвитку інформаційного забезпечення інвестиційних процесів у регіоні. Окрім того, запропонований вченими показник – розмір грошової емісії – не може визначати інвестиційну привабливість регіону тому що його значення контролюється безпосередньо органами влади вищого (державного) рівня.

Російські економісти-аналітики В. Кудров і В. Тремль, пропонуючи для співставлення макроекономічні показники: валовий внутрішній продукт, національний дохід, обсяг капіталовкладень, фонд

споживання, обсяг виробництва, виробництво та споживання електроенергії, вантажооборот на транспорті, продуктивність праці тощо, виокремлених на основі методологічних підходів, що широко застосовуються у західній науковій статистиці для співставлення країн, – досліджують виключно реальний та фінансовий сектор.

Гіпотетично враховуючи, що конкурентоспроможна економіка є регіональною проекцією інноваційного лідерства економічних суб'єктів та конкурентних переваг регіонів, рівень регіонального соціально-економічного розвитку можна визначити за допомогою таких моделей конкурентоспроможності:

- регіональний Індекс конкурентоспроможності Великобританії (UK Competitiveness Index, UKCI) характеризує конкурентоспроможність регіону, виходячи з показників його розвитку, соціально-економічного добробуту людей та сталості бізнесу. Експерти UKCI визначають конкурентоспроможність регіону як здатність економіки будь-якого локалітету (країни, регіону, міста), по-перше, приваблювати та утримувати фірми, які мають стійку або зростаючі частки на ринку; по-друге, забезпечувати зростаючі життєві стандарти індивідів; “балансування різних типів переваг, які можуть бути наявними в одному місці відносно іншого” [1, с. 151]. Розрахунок цього індексу здійснюється за такими факторами:

- «входу» (input factors) (витрати на НДДКР, кількість одиниць новоствореного бізнесу на 1000 осіб, рівень економічної активності у регіоні, рівень академічної успішності випускників загальноосвітніх шкіл (чисельність випускників шкіл, що отримали відповідну кваліфікацію), частка знанневомісткого бізнесу);

- «виходу» (output factors) (обсяг експорту та імпорту на особу, валова додана вартість регіону на особу, продуктивність праці регіону, рівень зайнятості);

- «результатів» (outcome factors) (потіжнева заробітна плата і рівень безробіття);

- «Модель капелюха регіональної конкурентоспроможності» (розроблена за

сприяння Європейської Комісії). Найважливішим джерелом регіональної конкурентоспроможності у ній визначено людські ресурси;

- «Піраміда конкурентоспроможності регіону» (Б. Гардінер, Р. Мартін, П. Тайлер; 2004 р.) – ключовим індикатором рівня конкурентоспроможності регіонів визначає продуктивність праці;

- теорія конкурентних переваг (М. Портер): основою конкурентної переваги регіону є продуктивність праці (рушійна сила);

- концепція територіальної конкурентоспроможності (Р. Камагні): «регіон має абсолютну конкурентну перевагу, якщо в його розпорядженні є кращі технологічні, соціальні, інфраструктурні активи» [1, с. 154];

- теорія виробничої конкурентоспроможності території (Т. Тодоров) пов'язує конкурентоспроможність з потенціалом країни (людськими ресурсами, капіталом та фізичними активами);

- соціокультурна концепція конкурентоспроможності регіонів (А. Андерсон). В її основі лежить критерій «С – регіонів» (С – фактори: компетенція (Competence), культура (Culture), комунікації (Communication), креативність (Creativity)). “В міру розвитку нових С – регіонів, які концентруються навколо центрів вищої освіти та у співпраці з висококонкурентним бізнесом, вони трансформуються в регіональні інноваційно-виробничі комплекси, а економічне значення старих промислових регіонів зменшується» [1, с. 154].

Отже, кожна з моделей конкурентоспроможності регіонів підкреслює важливість і неминучість взаємного впливу і зв'язків соціокультурного потенціалу з економічною динамікою регіону, в деяких навіть надає особливого значення освітньому або культурному факторам конкурентного статусу регіонів (модель «С – регіонів»). Важливо зауважити, що не всі вищезгадані моделі з огляду на історичний період їх створення, орієнтуються на сталий розвиток; сталий розвиток у них пов'язується, передусім, із соціальним добробутом (точніше, є його

прямим наслідком) (модель загальної конкурентоспроможності регіону). Втім, як показує сьогоднішня практика, такий прямий перехід від добробуту до сталості неможливий без особливого елемента – інформаційного забезпечення. Отже, добробут визначає рівень якості життя, а інформація – рівень інформаційного забезпечення людського розвитку. Лише у поєднанні добробуту як бази соціально-економічного потенціалу та інформації інформаційної культури як бази соціокультурного потенціалу можна забезпечити сталий розвиток. Слід також зауважити, що переважна більшість моделей створена британськими або американськими фахівцями, а тому не адаптована до українських складних реалій.

Вітчизняний науковець І. Вербицький виокремив такі показники розвитку:

- показники економічного розвитку (виробничо-економічні, структурні, інвестиційні, інституціональні перетворення і розвиток підприємництва, зовнішньоекономічні, науково-інноваційні);

- показники соціального розвитку (рівень життя населення, прожитковий мінімум, середня заробітна плата, середньодушовий дохід);

- рівень забезпечення населення основними благами у житловій сфері, сфері освіти, побуту;

- демографічні показники (природний приріст населення, коефіцієнти народжуваності і смертності, міграції);

- стан трудових ресурсів [2, с. 141-142].

Міністерство праці та соціальної політики України (у моніторингу показників сфери соціального розвитку) виокремлює такі основні показники соціально-економічного розвитку:

- темпи зростання ВВП;
- виробництво товарів народного споживання;

- оборот роздрібної торгівлі;

- обсяг продукції сільського господарства;

- введення в експлуатацію житла;

- доходи і витрати населення;

- середньомісячна заробітна плата одного працюючого;

- заборгованість по заробітній платі;

- кількість зареєстрованих безробітних;

- індекс споживчих цін.

Сучасна методика вимірювання людського розвитку ООН, окрім демографічних, діяльнісних та соціально-економічних, включає показники, що відповідають сталому розвитку і цілям розвитку тисячоліття:

- статус біженців і жертв військових конфліктів;

- статус потерпілих;

- споживання енергії та забруднення навколишнього середовища;

- глобальні ризики для здоров'я;

- нерівність в охороні здоров'я матерів і дітей;

- гендерна нерівність тощо.

Зважаючи на мету дослідження, поперше, вважаємо за необхідне доповнити вже існуючі методики до комплексної оцінки соціально-економічного розвитку територій включенням соціокультурних характеристик розвитку. По-друге, епіцентром області нашого дослідження є оцінка засобів (інформаційного забезпечення) соціально-економічного розвитку регіону, а отже, завданням на цьому етапі є розробка методу розрахунку інтегрального показника рівня інформаційного забезпечення соціально-економічного розвитку (для визначення рейтингу регіонів за рівнем інформаційного забезпечення з метою виявлення напрямів розподілу інформаційних ресурсів і зменшення диспропорцій у загальному регіональному розвитку).

Соціокультурний розвиток у регіональній економіці доцільно розглядати як розвиток науки, освіти, культурної індустрії та інтеграції, мотиваційних установок регіонального бізнесу, влади та громадськості до розвитку.

Економічний розвиток проявляється у конкретній діяльності, спрямованій на розвиток секторів економіки, у процесі якої використовуються наявні ресурси території.

Отже, виходячи з поставленої мети дослідження, було виділено узагальнений показник – рівень інформаційного забезпечення (PIЗ), що описує інформаційне та соціально-економічне середовище регіонів і є складною синтетичною категорією.

Показник “Рівень інформаційного забезпечення соціально-економічного розвитку територій” (РІЗ СЕРТ) відрізняється від інших узагальнених показників, що зазначались названими фахівцями вище, отриманих при розробці систем показників стратегічного планування територіального

розвитку, новими кількісними та якісними характеристиками соціально-економічного та соціокультурного потенціалу територій. Він побудований, у першу чергу, з урахуванням показників національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства (рис. 1).

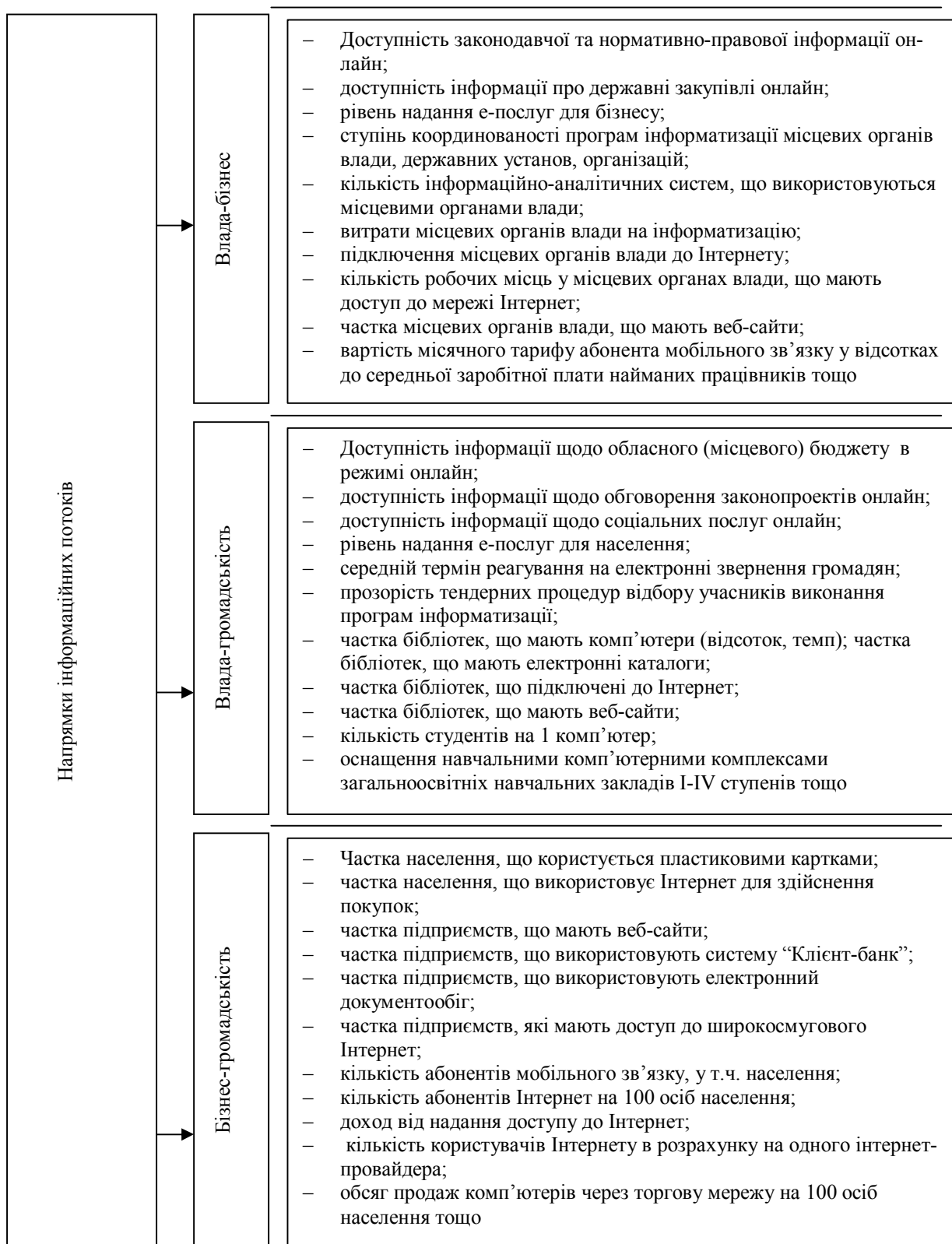

Рис.1. Показники національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства

З огляду на значні регіональні відмінності в інфраструктурі регіонів, розселенні і т.ін., застосовано систему відносних показників. У цій зв'язці до підсистеми соціокультурного розвитку, окрім традиційних показників (кількість відвідувань театрів, концертних організацій, музеїв, кіносеансів за рік на 1000 ос. наявного населення, кількості місць в закладах культури клубного типу на 1000 ос., кількості студентів у закладах I-IV рівнів акредитації на 1000 ос. тощо), включено кількість інтернет-користувачів на 1000 ос., діяльність підприємств сфери послуг на 1 ос., наявність парку обчислювальної техніки на 1000 ос., обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт на 1 ос., загальна сума витрат підприємств, що займаються інноваціями на 1 ос., кількість організацій, які виконують наукові дослідження і розробки на 1000 ос., середньодобовий обсяг теле-, радіомовлення (як один із факторів формування суспільної думки) тощо.

До підсистеми економічного розвитку включено:

- ВРП (валовий регіональний продукт) на 1 ос.;

- показники структури економіки регіонів (обсяг реалізованої промислової продукції на 1 ос., валову продукцію сільського господарства на 1 ос., обсяг загального експорту та імпорту товарів на 1 ос., обсяг роздрібного товарообороту на 1 ос., вартість основних засобів на 1 ос., освоєння інвестицій в основний капітал на 1 ос., обсяг прямих іноземних інвестицій в область на 1 ос., кількість малих підприємств на 1 ос.);

- показники ринку праці (кількість безробітних (за методологією МОП) на 1000 ос. (дестимулятор); середньомісячна номінальна заробітна плата на 1 ос. тощо).

Зауважимо, що оцінка рівня соціально-економічного розвитку є складовою інформаційного забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів.

Зважаючи на предмет дослідження – комплексну оцінку статистичних показників – до загальної системи показників доцільно включити показники, що характеризують

розвиток соціально-демографічного потенціалу (зокрема, гендерна та поколінна збалансованість, стан здоров'я, тривалість життя (довге і здорове життя), рівень злочинності за регіонами тощо), а також екологічні показники – стан навколишнього середовища по регіонах України, антропогенний вплив на природне середовище тощо). На основі інтегрованих показників доцільно провести ранжування регіонів, у результаті чого кожному синтезованому індикатору (інтегральному показнику) буде присвоєний ранг (наприклад, від першого до двадцять сьомого, відповідно до кількості регіонів України).

Побудова показника РІЗ СЕРТ дозволить визначити рейтинг регіонів за рівнем інформаційного забезпечення соціально-економічного потенціалу з метою виявлення напрямів розподілу інформаційних ресурсів і зменшення диспропорцій у загальному регіональному розвитку, а також узгодженості у розвитку соціокультурного потенціалу з економічною динамікою регіонів.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Розгляд науково-теоретичних основ дослідження інформаційно-статистичного забезпечення розвитку регіонів та країни в цілому свідчить про необхідність комплексного вивчення соціально-економічного розвитку територій на засадах сучасних методик з урахуванням специфіки розміщення продуктивних сил. Разом з тим аналіз методичних підходів до оцінки рівня інформаційного забезпечення соціально-економічного розвитку територій показав, що вибір методик оцінювання рівня інформаційного забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів є складним завданням.

2. Здійснено аналіз методичних підходів до оцінки рівня інформаційно-аналітичного забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

3. Удосконалено методичний підхід до обробки статистичної інформації, що є базою визначення показників національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк, Л.Л. Виробнича конкурентоспроможність регіонів України / Л.Л. Антонюк, В.І. Сазик // Актуальні проблеми економіки. - 2011. - № 5 (119). - С. 149-161.
2. Вербицький, І. Методичні основи розроблення системи показників стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіонів / І. Вербицький // Підприємництво, господарство, право. - 2008. - № 1. - С. 139-143.
3. Деєва, Н.М. Реалізація концепції соціальної держави через призму політики розвитку регіонів / Н.М. Деєва // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії : Економічні науки. - №2 (28). - 2012. - С. 5-13.
4. Жадько, К.С., Основні аспекти оцінювання рівня інформаційного забезпечення розвитку соціокультурного потенціалу регіонів / К.С. Жадько, Ю.Г. Горященко // Інноваційно-інвестиційна політика сталого розвитку регіонів України: від теорії до практики : монографія під заг. ред. К.Ф. Ковальчука. - Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2012. - С. 112-124.
5. Лібанова, Е.М. Людський розвиток регіонів України : аналіз та прогноз : монографія; НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж. - К., 2007. - 327 с.
6. Мних, Є.В. Економічний аналіз : підручник. – К. : Знання, 2011. - 630 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1886031341860/ekonomika/metodi_kompleksnoyi_ekonomichnoyi_otsinki#802
7. Пушак, Я.Я. Регіональні особливості формування інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку підприємництва : дис.... канд. екон. наук : 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / Я.Я. Пушак. - Львів, 2001. - 183 с.
8. Регіональний менеджмент і моніторинг / М.В. Гладій, М.І. Долішній, С.М. Писаренко та ін. — Львів: ІРД НАН України, 1998. - 68 с.
9. Рядно, О.А. Математичні моделі у фінансах : навч.-метод. посіб. / О.А. Рядно, О.В. Піскунова. - Дніпропетровськ : ДДФА, 2007. - 143 с.
10. Хромов, М.І. Розвиток людського капіталу в контексті ефективності управління капіталізацією та конкурентоспроможністю вітчизняної економіки / М.І. Хромов // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії : Економічні науки. - 2010. - № 2 (24). - С. 33-40.

A comprehensive assessment of socio-economic indexes is the description that is got at a simultaneous and concerted study by the aggregates of parameters, that represent all or most aspects of change and development of the economic phenomena and processes. Complexity of comprehensive economic evaluation lies in that at a multi-criteria analysis it is difficult to distinguish a summarizing index – a criterion of estimation, and expenses on realization of analytical work is not often covered by its effectiveness. The necessity of realization of comprehensive assessment of socio-economic indexes is conditioned by the presence of plenty of statistical indexes that is taken into account and by the limited possibilities of people to understand and summarize the large arrays of heterogeneous information.

The methodological approach of statistical information processing is improved. It is the base of determination of indexes of the national system indicators of the information society development. The analysis of the methodological approach of the estimation of the information-analysis support level of socio-economic development of territories is carried.

Index “Level of the information support of socio-economic development of territories” differs from the others generalized by specialists systems of indexes of the strategic planning of territorial development by new quantitative and quality descriptions of socio-economic and socio-cultural

potential of territories. First of all it includes indexes of the national system indicators of the information society development.

Key words: *statistics, estimation, index, information support, socio-economic development, regions*

REFERENCES

1. *Antonjuk, L.L.* Virobnicha konkurentospromozhnist' regioniv Ukraini / L.L. Antonjuk, V.I. Sacik // Aktual'ni problemi ekonomiki. - 2011. - # 5 (119). - S. 149-161.
2. *Verbic'kij, I.* Metodichni osnovi rozroblennja sistemi pokaznikov strategichnogo planuvannja social'no-ekonomichnogo rozvitku regioniv / I. Verbic'kij // Pidpriemnictvo, gospodarstvo, pravo. - 2008. - # 1. - S. 139-143.
3. *Deyeva, N.M.* Realizacija koncepcii social'noi derzhavi cherez prizmu politiki rozvitku regioniv / N.M. Deeva // Visnik Dnipropetrovs'koyi derzhavnoi finansovoi akademiiyi. - # 2 (28). - 2012. - S. 5-13.
4. *Zhad'ko K.S.* Osnovni aspekti ocinjuvannja rivnja informacijnogo zabezpechennja rozvitku sociokul'turnogo potencialu regioniv / K.S. Zhad'ko, Ju.G. Gorjashhenko // Innovacijno-investicijna politika stalogo rozvitku regioniv Ukraini: vid teorii do praktiki : monografija pid zag. red. K.F. Koval'chuka. - Dnipropetrovs'k: IMA-pres, 2012. - S. 112-124.
5. *Libanova, E.M.* Ljuds'kij rozvitok regioniv Ukraini: analiz ta prognoz: monogr. / Red.: E.M. Libanova; NAN Ukrayini. In-t demografii ta soc. doslidzh. - K., 2007. - 327 s.
6. *Mnih C.V.* Ekonomichnij analiz : pidruchnik. – K. : Znannja, 2011. - 630 s. [Elektronnij resurs]. - Rezhim dostupu : http://pidruchniki.ws/1886031341860/ekonomika/metodi_kompleksnoi_ekonomichnoi_otsinki#802
7. *Pushak, Ja.Ja.* Regional'ni osoblivosti formuvannja informacijno-analitichnogo zabezpechennja rozvitku pidpriemnictva : dis. ... kand. ekon. nauk : 08.10.01 «Rozmishhennja produktivnih sil i regional'na ekonomika» / Ja.Ja. Pushak. - L'viv, 2001. -183 s.
8. Regional'nij menedzhment i monitoring / M.V. Gladij, M.I. Dolishnij, S.M. Pisarenko ta in. - L'viv: IRD NAN Ukraini, 1998. - 68 s.
9. *Rjadno, O.A.* Matematichni modeli u finansah : navch.-metod. posib. / O.A. Rjadno, O.V. Piskunova. - Dnipropetrovs'k : DDFA, 2007. - 143 s.
10. *Hromov, M.I.* Rozvitok ljuds'kogo kapitalu v konteksti efektnosti upravlinnja kapitalizacieju ta konkurentospromozhnistju vitchiznjanoi ekonomiki / M.I. Hromov // Visnik Dnipropetrovs'koyi derzhavnoi finansovoi akademiiyi. - # 2 (24). - 2010. - S. 33-40.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2013